

**EEN ENGELS
KOORORGEL
VOOR DE
JACOBIKERK:
HELP MEE!**

Geachte lezer,

U hebt een bijzonder *bidbook* in handen, waarin we het plan om te komen tot de aanschaf van een Engels koororgel in de Jacobikerk te Utrecht presenteren.

In dit document stellen we ons eerst graag uitgebreider aan u voor en doen vervolgens onze plannen tot in detail voor u uit de doeken.

We hopen dat u na lezing net zo enthousiast geworden bent over de plannen als wij nu al zijn en besluit om ons te helpen onze droom te realiseren.

Namens de Stichting Koororgel Jacobikerk groet ik u hartelijk!

Hans Vlaardingerbroek, *voorzitter*

Wie zijn wij?

De Jacobikerk (www.jacobikerk.nl) is de grootste middeleeuwse parochiekerk van Utrecht en al sinds mensenheugenis beeldbepalend voor de skyline van de stad. Naast een kerkelijke functie heeft de Jacobikerk ook een belangrijke culturele en maatschappelijke functie. De kerk is een belangrijk podium voor debatten, lezingen en congressen en er vinden jaarlijks vele concerten plaats. Voor het Festival Oude Muziek is de Jacobikerk jaarlijks één van de hoofdpodia en ook het kerstconcert van NPOKlassiek wordt regelmatig vanuit deze kerk uitgezonden. De Jacobikerk is bijzonder geliefd bij (inter)nationale oude muziek ensembles, het Groot Omroepkoor en de Nieuwe Philharmonie Utrecht die er jaarlijks de Mattheuspassion uitvoert. Titulair organist van de Jacobikerk is Gerrit Christiaan de Gier (www.gerritchristiaandegier.nl), docerend en uitvoerend musicus. In de zomermaanden is er een orgelconcertserie waaraan, naast Gerrit Christiaan, gerespecteerde organisten uit binnen- en buitenland hun opwachting maken. Aan de Jacobikerk verbonden is ook Kamerkoor Santiago (www.cantiago.nl), dat onder leiding staat van Herman Mussche (www.hermanmussche.nl)

Wat willen wij?

Is er op deze bijzondere plek nog iets te wensen? Jazeker wel. Al geruime tijd leeft onder een groeiend aantal betrokkenen het verlangen om te komen tot de aanschaf van een koororgel voor de kerk. Het woord 'koororgel' zegt in de eerste plaats iets over de plek waar het orgel staat: namelijk in het koor (voorste gedeelte) van een kerk. Op die plek kan een koororgel uiteraard dienst doen als koorbegeleidingsinstrument, maar daarnaast biedt het natuurlijk veel meer mogelijkheden. Een koororgel kan uitstekend gebruikt worden om met andere instrumenten samen te spelen. Ook kan het solistisch voor concerten worden ingezet. Allemaal functies die heel goed passen bij wat we in de Jacobikerk al ten dele doen en belangrijk vinden en die door de aanschaf van een dergelijk orgel beslist een *boost* zullen krijgen.

Maar er is toch al een orgel in de Jacobikerk?

Dat klopt! De Jacobikerk heeft een geweldig Garrels-Meere-orgel met uitstekende kwaliteiten om te dienen als concertorgel en voor het begeleiden van gemeentezang. Maar het Garrels-Meere-orgel heeft ook een paar grote nadelen. Ten eerste de plek waar het staat: de afstand van het orgel tot het koor van de kerk is enorm groot, waardoor het begeleiden van koren of het samenspelen met een orkest erg lastig is. Het vergt veel van musici om alles gelijk en in balans te laten klinken. Bovendien komen de klanken van orgel en koor ook dan alleen goed bij elkaar voor luisteraars in het midden van de kerk. Ten tweede het klanktype en de omvang van het orgel: het Garrels-Meere-orgel is door het klanktype (barok) en de omvang van de klavieren (korter dan de meeste orgels) niet geschikt voor een belangrijk deel van het 19^e en 20^e-eeuwse romantische en moderne repertoire. Een koororgel dat deze problemen oplost zou een geweldige aanwinst zijn voor de Jacobikerk en tevens een wezenlijke verrijking voor het orgellandschap in Utrecht en daarbuiten!

Aan wat voor soort orgel moet ik dan denken?

Naar aanleiding van en op basis van adviezen van diverse organisten en orgelkenners, hebben we geconcludeerd dat een koororgel in de Utrechtse Jacobikerk de volgende eigenschappen zou moeten hebben:

- We zoeken een instrument met een *romantisch karakter*. Romantische orgels hebben een ronde en brede klank en zijn heel dynamisch (van fluisterzacht tot overweldigend). Mede hierom zijn ze zeer geschikt voor de begeleiding van koor- en samenzang en voor de uitvoering van muziek uit de 19^e en 20^e eeuw.
- We zoeken een instrument dat qua *omvang* geschikt is voor het begeleiden van koren, voor het samenspelen met orkesten en voor concertant gebruik. Dat betekent concreet: twee klavieren en een pedaal, ongeveer twintig registers en een zwelkast (Een zwelkast is een houten kast om een deel van de pijpen heen, aan de binnenkant van het orgel, dus niet zichtbaar van buiten. Met een voetpedaal kan de organist de lamellenwand van die kast traploos openen en sluiten en zo veel adequater reageren op de dynamiek van bijvoorbeeld een koor).
- We zoeken naar een instrument dat qua *architectuur* naadloos in de Jacobikerk past. Omdat we denken dat de beste plek voor een koororgel de zogenaamde koorsluiting van de kerk is (de grens van het Noorderkoor en het hoogkoor), mag het orgel niet breder zijn dan 3,8 meter en bij voorkeur niet dieper dan 2,5 meter. Op die manier valt het koororgel vanuit de kerk gezien grotendeels weg achter een pilaar en blijven de karakteristieke lange zichtlijnen van de Jacobikerk intact. Plaatsing op deze plek zorgt ervoor dat luisteraars geen ongelijkheid meer ervaren tussen orgel en koor (zoals nu vanwege de afstand vaak het geval is). Ook is dit de plek die een ideale communicatie tussen organist en dirigent mogelijk maakt. Ook is van belang te vermelden dat het plaatsen van dit orgel geen ingrepen aan het gebouw met zich meebrengt. Het betreft een vrij te plaatsen element binnen het Rijksmonument, waarvoor geen vergunningaanvraag nodig is.
- We zoeken een orgel dat er nog niet is in Utrecht en dus iets wezenlijks *toevoegt* aan het bestaande orgellandschap in onze stad en daarbuiten, een instrument dat tot de verbeelding spreekt voor organisten, koren en orkesten.
- We zoeken een orgel dat de aantrekkelijkheid van de Jacobikerk voor *verhuur* aan derden substantieel vergroot. Daarbij denken we aan partijen voor wie de Jacobikerk nu al een potentieel aantrekkelijke ruimte is, maar die vanwege bovengenoemde beperkingen de kerk nu passeren.

“De afstand tussen een koor en het Garrels-Meere orgel is eigenlijk te groot. Het zou fantastisch zijn als ik een koor ook vanaf een andere plek in de kerk zou kunnen begeleiden. Het uitvoeren van romantische en modern repertoire komt daarmee ook binnen handbereik en collega-organisten zullen met veel belangstelling dit orgel willen bespelen” | *Gerrit Christiaan de Gier (organist)*

Bestaat zo'n orgel?

Ja, dat bestaat! Tijdens onze zoektocht zijn we in aanraking gekomen met Fokke Rinke Feenstra uit Grootegast. Deze orgelmaker heeft zich gespecialiseerd in het Engelse orgeltype, importeert met regelmaat orgels uit het Verenigd Koninkrijk, renoveert deze instrumenten op indrukwekkende wijze en heeft er inmiddels een heel aantal succesvol in Nederlandse kerken geplaatst. Engelse orgels hebben een bijzonder soort *sound*: rond en breed (romantisch) van karakter, zoals Nederlandse orgels dat over het algemeen niet

“Met Santiago zingen we regelmatig evensongs, zoals in 2023 in de kathedraal van Canterbury. Wat dan opvalt is dat Engelse orgels helemaal versmelten met de koorklank. Dat is prachtig! Met een romantisch koororgel komt voor Santiago veel meer repertoire in aanmerking om uit te voeren in de Jacobikerk, zoals bijvoorbeeld het Requiem van Duruflé of andere grote werken voor koor en orgel” | *Herman Mussche (dirigent Kamerkoor Santiago)*

kennen. Het spreekt vanzelf dat een Engels orgel het ideale instrument is voor de vertolking van Engelse kerkmuziek. Dat wil niet zeggen dat zo'n orgel uitsluitend de traditionele Engelse koor- en orgelmuziek dient. Het is ook zeer geschikt voor andere muziekstijlen of de begeleiding van samenzang. Organisten kunnen er uitstekend mee uit de voeten als het gaat om orkesttranscripties en improvisaties en het vertolken van muziek uit de 19^e en 20^e eeuw. Het Engelse orgeltype past daarom perfect bij wat we zoeken. Op dit moment is er een heel bijzonder instrument in bezit van fa. Feenstra. Het is een orgel dat gebouwd is door

orgelbouwer Lincoln voor Crosby Hall in Londen (1843). Heel bijzonder is dat niemand minder dan de beroemde componist Felix Mendelssohn zijn eveneens beroemd geworden koorwerk 'Hear my prayer' speciaal voor dit orgel componeerde. Bij de première speelde hij zelf de orgelpartij op dit instrument! Het orgel voldoet bovengemiddeld aan al onze wensen. Er is een technisch rapport aanwezig van de gerenommeerde Engelse orgeldeskundige dr. Nicholas Thistlethwaite die de kwaliteit van het instrument roemt. Deze beoordeling wordt onderstreept door Jaap Jan Steensma, orgeladviseur van de Protestantse Gemeente Utrecht, die het orgel in de werkplaats van fa. Feenstra heeft onderzocht. De Stichting Koororgel Jacobikerk is ontzettend gemotiveerd om ervoor te zorgen dat dit 'Mendelssohnorgel' naar Utrecht komt en de muzikale praktijk van de Jacobikerk gaat verrijken.

“Met het 'Mendelssohnorgel' halen we iets absoluut unieks in huis, een muzikale aanwinst voor de hele stad en de wijde omtrek. In de allure van de Jacobikerk zou het instrument weer helemaal tot z'n recht komen. Als ik m'n ogen dicht doe, hoor ik het al” | *Jaap Jan Steensma (orgeladviseur PGU)*

Steun ons project!

De realisering van dit project zal niet gaan zonder de steun van velen. De Stichting Koororgel Jacobikerk heeft zichzelf ten doel gesteld om dit project vleugels te geven. De grootste krachtsinspanning zal bestaan uit het bij elkaar brengen van de benodigde financiële middelen. Naast de inzet van eigen middelen (zie de projectbegroting, bijlage A) spannen we ons in om externe partners te enthousiasmeren. Daarbij gaan we uit van het principe 'voor wat hoort wat'. Wanneer u een substantiële partner wordt in ons project, krijgt u de Jacobikerk van ons cadeau voor een activiteit. Dat wil zeggen: afhankelijk van de hoogte van uw bijdrage is de Jacobikerk een tijdje van u! In overleg komen wij graag tot een voorstel. We kunnen u en/of uw gezelschap/bedrijf bijvoorbeeld de kerkruimte aanbieden als bijzondere locatie voor een door u georganiseerd diner.

Maar u kunt natuurlijk ook denken aan een torenbeklimming, een rondleiding, een orgeldemonstratie/concert, etc.. We denken graag met u mee.

Het project in fasen

De Stichting Koororgel Jacobikerkerk heeft als doel de realisatie van de fondsenwerving (fase 1), aanschaf (fase 2), de restauratie en de plaatsing (fase 3, uitbesteed aan orgelmakerij Feenstra) van het Mendelssohnorgel. Na de realisatie van dit project wordt het instrument formeel overgedragen aan de Protestantse Wijkgemeente Jacobikerkerk (fase 4). De stichting streeft ernaar de kosten te dekken voor onderhoud gedurende de eerste vijf jaar na plaatsing. Daarna zal de Wijkgemeente er gegarandeerd uitstekend voor zorgen dat het instrument tot in lengte van jaren goed zal worden onderhouden en daardoor in volle glorie kan bijdragen aan het muzikale leven in de Jacobikerkerk.

Betrokkenen en verantwoordelijkheden

Het gehele project van voorbereiding tot en met ingebruikname valt onder verantwoordelijkheid van de Stichting Koororgel Jacobikerkerk Utrecht.

voorzitter: Hans Vlaardingerbroek

secretaris: Roel Schouten

penningmeester: Ton Mulder

website: www.stichtingkoororgeljacobikerkerk.nl

email: info@stichtingkoororgeljacobikerkerk.nl

KvK-nummer: 94587167

RSIN-nummer: 866828229

Bankrekeningnummer: NL58 INGB 0108 5296 57

Postadres: Johannes de Bekastraat 20bis, 3514 VM, Utrecht

Comité van aanbeveling

Het stichtingsbestuur heeft gezocht naar leden voor een comité van aanbeveling, dat het bestuur constructief-kritisch en met raad en daad ter zijde kan staan. Het enthousiasme waarmee de leden van het comité van aanbeveling zich bereid verklaarden en hun enthousiasme over de plannen, is hartverwarmend en beschouwen wij als een hartelijke aanmoediging voor ons initiatief.

Ko Zwanenburg | *cantor-organist Nicolaikerkerk en gastorganist van de Jacobikerkerk*

dr. Hanna Rijken | *musicus/dirigent, docent Codarts conservatorium en PThU, expert op het gebied van Engelse kerkmuziek*

Johannes Leertouwer | *dirigent Nieuwe Philharmonie Utrecht*

dr. Jan Hage | *organist Domkerk*

Catharina Köhler | *voorzitter Algemene Kerkenraad Protestantse Gemeente Utrecht*

dr. Andrew Earis | *dirigent koor St. Martin in the Fields, London, en programmamaker BBC Radio3*

Rintje te Wies | *dirigent Kampen Boys Choir*

Jaap de Kok & Sonja de Vries | *dirigenten Roder Jongens & Meisjeskoor*

Sietze de Vries | *organist Martinikerkerk Groningen en vaste begeleider Roder jongens- en meisjeskoor*

Laurens de Man | *organist Janskerkerk Utrecht, winnaar Nederlandse Muziekprijs*

Herman Mussche | *dirigent kamerkoor Santiago, cantor Oude Kerk Amsterdam*

Uitgaven		
Aanschaf, renovatie (tot situatie zoals weergegeven op volgende pagina) en plaatsing:		€ 286.000
Opstartkosten project:		€ 2.000
<i>Bidbook en flyers professioneel opmaken en vermenigvuldigen</i>	€ 250	
<i>Website ontwerpen en kosten hosting</i>	€ 500	
<i>Promotiefilmpje maken</i>	€ 500	
<i>Oprichten Stichting Koororgel Jacobikerk</i>	€ 750	
Dekking onderhoudskosten eerste vijf jaar na plaatsing ¹		€ 7.000
	Totaal	€ 295.000
Inkomsten		
Inzet eigen middelen		€ 82.000
<i>Kamerkoor Santiago en Commissie Jacobiconcerten²</i>	€ 30.000	
<i>Wijkgemeente Jacobikerk</i>	€ 50.000	
<i>Verkoop Van Vulpen-positief³</i>	€ 2.000	
Externe middelen		€ 213.000
<i>Fondsen en subsidies</i>	€ 120.000	
<i>Vermogende particulieren⁴</i>	€ 65.000	
<i>Actie 'sponsor een orgelpijp'</i>	€ 28.000	
<p>¹ Na deze periode neemt de Wijkgemeente Jacobikerk dit over. ² Naast inzet uit aanwezige eigen middelen, onder andere ook via benefietconcerten, muziekmarathon en andere (muzikale) geldwervingsacties. ³ Betreft een klein in de Jacobikerk aanwezig orgel dat niet/nauwelijks gebruikt wordt als gevolg van zeer beperkte mogelijkheden. ⁴ Via de (persoonlijke) netwerken van alle direct en indirect bij dit project betrokken personen, het kamerkoor, de commissie Jacobiconcerten en de wijkgemeente Jacobikerk, hopen we enkele vermogende particulieren te bereiken die dit project met een substantieel bedrag willen ondersteunen</p>		

F. R. Feenstra orgelrestaurateur

Hoofdstraat 31, 9861 AA Grootegast

Tel. (0594) 612585
Fax (0594) 614404
K.v.K. nr. 02043702
Rabobank Grootegast 32.37.70.762
BTW nr. NL108367514B01

H.C. LINCOLN (1843)

GREAT C – f³

Double Diapason	16 ft.	(54) C – B, hout gedekt
Open Diapason	8 ft.	(54) C – B in front
Dulciana / OD II	8 ft.	(42) zachte OD
Stop Diapason	8 ft.	(54) hout gedekt
Quint	5 1/3	(54) C – B gedekt
Principal	4 ft.	(54) -
Wald Flute	4 ft.	(42) hout gedekt
Twelfth	2 2/3	(54) -
Fifteenth	2 ft.	(54) -
Piccolo	2 ft.	(54) hout, gedekt / open
Sesquialtra	3 rks.	(54) 1 ³ / ₅ , 1 ¹ / ₃ , 1 v.a. f ² : 4, 2 ² / ₃ , 2
Trumpet	8 ft.	(54) -

SWELL C – f²

Double Diapason	16 ft.	(42) hout gedekt
Open Diapason	8 ft.	(54) C – B idem
Stop Diapason	8 ft.	(54) hout ged./ met. roerfl.
Principal	4 ft.	(54) -
Mixture	3 rks.	(54) 2, 1 ¹ / ₃ , 1 v.a. c ¹ : 2 ² / ₃ , 2, 1 ¹ / ₃
Cornocean	8 ft.	(54) grote mensuur
Hautboy	8 ft.	(54) dubbele trechtersvorm
Clarion ¹	4 ft.	(54) -

PEDAL C – f¹

Open Diapason	16 ft.	(30) hout, open
Bourdon	16 ft.	(30) hout gedekt
Octave ²	8 ft.	(30) -
Trombone ³	16 ft.	(30) volle bekerl.

COUPLERS

Swell to Great	1) Of Salicional 8 ft. (42)
Great to Pedals	2) Optie: Eur. 8.355,-
Swell to Pedals	3) Optie: Eur. 14.680,-

Kosten volledige restauratie, plaatsing en intonatie (incl. BTW): Eur. 286.000,-

Bijlage B | Aanbevelingsrapport rapport 'Mendelssohnorgel' (hoofdpijnen van het Thistlewaiter rapport, het volledige rapport is in bezit van de commissie)

1843 | Henry Cephas Lincoln (±1788-1864) krijgt opdracht tot het maken van een orgel voor Crosby Hall, Londen, een zaal die was bedoeld voor het organiseren van allerlei culturele activiteiten, in de eerste plaats muziekuitvoeringen. Het technisch-muzikaal ontwerp is van dr. Henry J. Gauntlett, een vriend van de beroemde componist Felix Mendelssohn, die van grote invloed was op de vernieuwingsbeweging in de Engelse orgelbouw van de Victoriaanse tijd.

8 januari 1845 | Het pas gecomponeerde koorwerk 'Hear my Prayer' van Felix Mendelssohn, één van de meest geliefde koorwerken uit de muziekgeschiedenis (met de beroemde sopraansolo 'O, the Wings of a Dove'), gaat in première in Crosby Hall. Het koor wordt begeleid door één van de organisatoren van de muziekserie in Crosby Hall, Ann Mounsey (1811-1891).

1861/'62 | Het orgel wordt overgeplaatst naar St. Ann's Church (South Tottenham, North London)

1869 | Een document uit 1869 toont de oudst bekende gedocumenteerde dispositie van het orgel:

<u>Great (C-f3)</u>		<u>Swell (c0-f3)</u>	
Bourdon	16	Double Diapason	16
Open Diapason nr. 1	8	Open Diapason	8
Open Diapason nr. 2	8	Dulciana	8
Stopped Diapason B/T	8	Stopped Diapason	8
Principal	4	Principal	4
Wald Flute	4	Cornopean	8
Twelfth	2 $\frac{2}{3}$	Oboe	8
Fifteenth	2	Clarion	4
Piccolo	2		
Mixture	III		
Posaune	8		
Clarionet	8		
<u>Pedal (C-c1[?])</u>		<u>Couplers</u>	
Open Diapason	16	Swell to Great	
		Great to Pedals	

1887 | Aan het orgel wordt gewerkt door fa. Henry Jones & Sons. Uitbouw klavier Swell tot van C-H; Bourdon 16' toegevoegd aan Pedal, toepassing buizenpneumatiek in Pedal.

1921 | Restauratie door fa. Cartwright. Uitbreiding met derde klavier (Choir), nieuwe klaviatuur, pijpwerk waarschijnlijk hele toon opgeschoven.

1957 | Aan het orgel wordt gewerkt door J.W. Walker & Sons. Uitbreiding Pedal met unit-registers, Swell uitgevoerd als balanced Swell.

2010 | Het orgel wordt verwijderd uit St. Annes Tottenham. Een technisch rapport wordt opgemaakt door dr. Nicholas Thistlewaite. Hij concludeert dat minimaal origineel bewaard gebleven zijn de orgelkast, balg(en), windladen (Swell uit 1887) en het grootste deel van het pijpwerk.

eind 2023 | Bezoek aan fa. Feenstra in Grootegast door Jaap Jan Steensma, die positief adviseert t.a.v. de plannen het orgel geschikt te maken voor plaatsing in de Jacobikerk in Utrecht.

2024 | Oprichting Stichting Koororgel Jacobikerk, start van de inspanningen om te komen tot verkrijgen van het instrument ten behoeve van de Jacobikerk.

20...?? | Plaatsing van het instrument in de koorsluiting van de Jacobikerk (montagefoto)

Bijlage C | Fotomateriaal uit de werkplaats van orgelrestaurateur F.R. Feenstra

*Opstelling van het orgel in St. Annes Church
(South Tottenham, Londen)*

Bovenzijde van het orgelfront

Divers pijpwerk

Detail orgelfront